

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List II.

V Ljubljani, 1. junija 1875.

Tečaj XV.

Boj za oliko!

(Dalje.)

Oburnimo se nazaj in začnimo najprej z nemškim kardinalom Nikolajem Kusanskem Cues, terg na r. Mosel, († 1464), od katerega govori neki zgodovinar, da ima dvojni pogled, in se ozira nazaj v sredovečno školastiko ter povzame vse, kar nam ona podaja, bodočemu veku pa naproti gleda ter mu naznanja obilo novih misli. Nikolaj Kusanski je bil, kakor Albert Veliki in Roger Bako, izveden v metafisiki in bogoslovji, pa tudi najden v prirodnih preiskavah. Obojna vednost pa je bila pri njem v lepem soglasji. Naravoslovje in matematiko je vpletal pri bogoslovnem preduhtovanju, in bogoslovje ga je vodilo pri preiskovanju narave. In tako je prišel poslednjič do misli, katero je pozneje Kopernik v določnejši obliki izrazil. Ko je v svoji znameniti knjigi, „de docta ignorantia“ od nevednosti v učenosti, dvoje terdil, 1. da ima svet svoje pravo središče in obsredje v neskončnem božjem bitstvu in, 2. da se vsa končna, minljiva, bitja morajo pregibati, je prišel do te misli, da zemlja ni središče sveta, pa tudi ne more biti brez gibanja.

Pojmo pa od Nikolaja Kusanskega do Kopernika († 1543) in bomo tudi nad njim najdlji veleum matematikarjev združen s priserčno pobožnostjo svečeniškega duha. Papež mu je naročil, da popravi koledar in tako je prišel do svoje velikanske misli. Njegov spis: „de revolutionibus orbium coelestium“ je polen spoštovanja do božje besede, do cerkvene veljave. Kopernik spoznava, da ga vera ne more motiti pri učenostnem preiskovanju.

Tudi pri Keplerju (†1631) ste bogoslovje in matematika v naj lepšem soglasju. Vpeljavi v svojo „astronomia nova“ je postavil skraja načelno misel, da mora biti stvarjenje v vsakem obziru poobraz stvarnikov. Krog pa, tako govori dalje, je naj popolnejši obraz in podoba božje popolnosti. Tedaj morajo stvarjene reči, kolikor posnemajo božjo popolnost, pri svojem pregibanju tudi kolobariti (predstavljati podobo kroga). Ker so pa le nepopolni poobrazji božji, morajo pa biti krogovi, nepopolni. Ta misel je vodila Keplerja, in po trudapolnem številjenju je spremljal Marta in druge premičnice po njih potih.

Galilej (1564 — 1642), kateremu so ob njegovi tristoletnici silili na vso moč v roke zastavo verskega upora, je bil tako malo podoben svojim sedanjim častilcem, da je svojo misel poterjeval z bogoslovjem in dokazoval z besedami svetega pisma. Da je pred sodnijo preklical svojo neoporečeno terditve Kopernikove sisteme, je naj lepše spričalo njegovi vernosti. Ako ga nočemo imenovati hinavca ali strašljivca slabega duha, — kar prepoveduje zgodovina, je preklical le za to, ker je cerkveno sodnijo višej spoštoval od svoje učenostne misli, kar je s tem očitno spoznal. Galilej je zatajil samega sebe, njemu je bila pokorščina višej od slovesa učenosti.

Pridenimo tem velikanom v astronomiji še Newtona (1725). On ni bil napuhnjen ateist, marveč tanke vesti do naukov svoje cerkve. Newton, ki se je podstopil razlagati mehaniko na nebu iz jednega poglavitnega načela, je spoznal tudi, da njegova sistema ne velja brez božje mogočnosti, od katere izvira vse gibanje. Newton ni bil priverženec tvarinarstvu, katero je cvetelo 17. stoletja na Angleškem. Tudi drugi prirodoslovci njegovega naroda niso bili brezbožniki. Mnogozasluženi kemikar Boyle († 1691) je volil v svoji oporoki nagrado tistemu, ki dokaže ničevnost ateizma s svedočbami iz prirodo-bogoslovskih vednosti. Mikroskopnikar Swamerdan († 1600) in botanikar John Ray († 1705) sta se živo vdeleževala boja zoper naturalizem v angleškem modroslovju.

Kakor v 17., tako tudi v 18. stoletju vidimo, da se na Angleškem poganjajo za vero naj večji naravoslovci. Sloveči grof Bridgewater. († 1829) je razpisal darila za razprave o božji mogočnosti, modrosti in dobroti, kakor se razodeva v stvarjenju in spodbujeni po njem je mnogo naj bolj učenih mož pisalo v tem smislu tako zvane Bridgewater. bukve. Matematikar Brinkley († 1835), kemikar Priestley († 1804) in Davy († 1829) je skerbno gojil vede pa tudi verno zagovarjal kerščanstvo. V vseh silah pri tvarini sem videl orodje božanstva; pravi kemikar vidi Boga v mnogobrojnih oblikah unanjega sveta, je rekel Davy.

Tudi na Francoskem in Talijanskem vidimo, da vednosti o naravi ne cveto po mlakužah tvarinarstva, a po visočinah vernosti. Sicer ni treba omeniti, da se matematika in astronomija naj bolj skerbno goji

po redovih in pri svečenikih katoliške cerkve, vzlasti pri Jezuitih. Ne segajmo nazaj na Descartes-a in Paskal-a, ki v matematičnih preiskovanjih nista zgubila vere; ostanimo pri najnovejšem času. (Dalje sledi.)

Jan Nep. Nečásek.

M.

»Čast in slava Vam bodi! Ker Vam pa drugega v hvalo dati ne moremo, smo v Venec nabrali nekoliko cvetic; blagovolite jih sprejeti v znamenje naše serčne hvaležnosti in resničnega spoštovanja do Vas, preblagi Gospod! Nabrane so na vertu, ki ste ga Vi skoraj deset let tako skerbno obdelovali. Spomladanske so. Pognale so iz mladih sere, in v spomin na belo Ljubljano in na slovensko mladost jih pri Vašem odhodu v zlato Prago poklonimo Vam hvaležni učenci ljubljanske gimnazije«.

Slava je čast najviše pomembe, poje Koseski. Častili in preslavljali so šolski mladenči ravnatelja svojega ter v znamenje serčne hvaležnosti in resničnega spoštovanja so za slovó poklonili mu nekoliko v Venec nabranih cvetic. Cvetice te so pesmice, ktere so v kratkem času zložili bili dijaki gimnazijski sami od VIII. do II. šole, in sicer najprej v imenu svojih součencev „Slovo“ za 8. razred A. Umek, za 7. J. Trobec, za 6. Fr. Tomšič, za 5. Fr. Marn, za 4. Lud. Tomšič in za 3. Fr. Levec. Tem so pridejane še nektere druge, n. pr.: „Sloveni“ zložil Fr. Levec; „Deček in metuljček“ pa „Lipa“ zl. Lud. Tomšič; Sonet „O mili dom“ pa „Spomin“ o mladosti Jan. Zupan; „Nevihta“ J. Trobec; „Spev (kteremu je napev zložil Ant. Nedvéd), Domovini, Zvon sile, Govor konec šolskega leta 1860, Zlata Praga in bela Ljubljana, Pričujočim Pesmicam“, v katerih dijak A. U. Okiški, drugim tedaj voditelj, kaže svetu, kako naj se presoajajo te spomladanske cvetice t. j. mladostne dijaške poskušnje v pesništvo slovenskem:

Z Bogom, srečno, hčerke nježne!	Serc iz mladih ste pognale
Koder bodete hodile,	V naglici; tedaj recite:
Bote dragi svet učile,	Dragi bratje, poterpite,
Da so serca nam hvaležne.	Veče bomo tud bolj zale.

Z Bogom, srečno, hčerke nježne,
Radosne povsod hodite,
In Slovence podučite,
Da so serca nam hvaležne!

Verli učenci gimnazijski so preljubljenemu voditelju za slovó bili napravili tudi slovesno večernico s svečavo in s petjem, in tako poča-

stili ga javno pred svetom, s tem pa počastili i sebe. „Šolska mladost je s tem kaj lepo spričala, pravi Danica l. 1862 str. 54, da vé dobro razločiti, kdo je spoštovanja in ljubezni vreden, in postavila je s tem naj lepši spominek ne le svojemu dosedanjemu vodju, ampak tudi sama sebi“. Bil sem oni slovesni večer pri njem v hiši Medijatovi, kjer je vseh deset let visoko stanoval kakor poslej v Pragi poleg širne Veltave, in dobro vé, kako je bil ginjen, kedar je ugledal pod oknom živo mladino gimnazijsko, vidil svečavo, slišal vbrano petje; ko mu prinesó med tem trije „Venec“ krasno vezan v več knjižicah ter se poslovijo v nekterih besedah; kako je ves v solzah z okna blagoslovil mladino in spregovoril častne besede, ktere mi je pismeno 25. febr., ustmeno pa 18. avg. l. 1863 (Danic. str. 240.) prav tako ponovil cesarjev rojstni dan v Pragi:

12.) „Slovenska šolska mladina je pridna in zmožna; Bog jo ohrani, Bog jo blagoslovi!“

Da bi res, kakor je zmožna, bila vselej tudi pridna! I te verstice niso pisane, da bi se po njih ponašala s svojimi zmožnostmi, marveč da bi gojila jih vedno marljivo v duhu Nečaskovem, kar bi gotovo ne bilo brez blagoslova Božjega.

Kakor slovenska — je iskreno ljubila in spoštovala ravnatelja svojega Nečáska i mladina česka. Povedano je že bilo, da je šolska mladina gimnazije Staromeške, dokler je nevarno oboel nje reditelj ležal na smertni postelji, skupno molila za njegovo ohranjenje. Jako ginljivo pa je bilo njeno obnašanje o smerti in o pogrebu, pa tudi pozneje po smerti njegovi. Mertvaški voz, s cipresnim in drugimi venci opét, je peljalo sicer tri pare konj, truplo pa so v sreberno okrašeni trugi, svež venec s trakom v bojah slovanskih na njej, nosili gimnazijalci sami; nad sto jih je svetilo po obéh straneh; drugi učenci vseh treh gimnazij — Staro- in Novomeške ter Malostranske — z učitelji vred so na bregu Františkovem stali v verstah (Cf. Politik 1866). Kakor v Pragi — smo 29. nov. imeli tudi v Ljubljani za ranjkim Nečáskom slovesno sv. mašo, ktero so v stolni cerkvi vpricho bogoslovcev, dijakov in profesorjev gimnazijskih in mnogih častiteljev njegovih služili tedanji stolni dekan J. Zl. Pogačar, ranjkemu ravnatelju vedno prijatelj (Vid. Jahresb. Obergymn. Laib. 1867 S. 26).

Koj o smerti je prišla (nákladem akadem. gymn. starom.) na svetlo pesem „Památce velezasloužilého pána p. J. Nečáska“, zložil Julius Nejedlý, v kateri se lepo opéva, da je ranjki preblagi reditelj gorel in žertvoval se za vse, kar vódi k Bogu in pravi védi, kar služi domovini in sinom njenim na slavo, da je zgorel kakor zgorí in se žertvuje sveča, da ga je Bog posebno miloval, ker ga je na sklonku življenja pripeljal bil domú v Prago, da se je ločil po telesu, nikar po duhu

itd. — Kaj so še vse storili verli česki učenci? — „Svému zvěčnelému řediteli postavili vděční žáci“ na grobišču Malostranskem sprelep spominek, ki so ga o raznih prilikah krasili z vencí v slovanskíh barvah, dali blagosloviti in na svoje stroške po svetlopisu posneti ali fotografovati. Blagoslovljenje so imeli slovesno 26. maja 1867. Tedaj je očitno na grobu nepozabljivemu ranjkemu na slavo govoril katehet P. Adalbert Neumann tako, da so plakali hvaležni dijaci in je sam prežaljen nekoliko celo premolknil. Govoril je po pomenljivi pesmici, která je vpisana na spominku in se bere tako-le:

Hrob tento kryje srdce vřelé,
to srdce otce, učitele.
Nuž dřímej po svém namáhání,
Ty srdce, které v nadšení
to všechno svoje vroucí plání
jen šlechetnému snažení
ku slávě Pána všemocného,
ku slávě vědy, vlasti své
Isi v obět dalo. Nechť i Tvého
tlí ducha schrána v hrobu zde,
duch Tvůj dál žítí bude s nami
než shledáme se nad hvězdami.

Marsikaj bi o preblagem Nečásku še lahko popisal, kako mirno pa veselo je živel domá, srečen in zadovoljen v svoji preljubi rodovini; kako je rad dobrote delil potrebnim in pridnim učencem, pomagal in světoval poštenim učiteljem; kako je pospeševal vero in vedo itd.; vendar naj o koncu povém le še, da v resnici dejanjsko mu je bilo staro in slavno naše geslo: „Vse za vero, dom, cesarja“. — Kako je živo strinjal pravo vernost in učenost s pravim domoljubjem in hvaležno vdanostjo do cesarja, pokazal je dostojno l. 1856 v Spomenici (Fest-Album), ktero je s svojim gimnazijskim učiteljstvom 18. novembra v Ljubljani poklonil bil presvetlemu cesarju in cesarici. V krasni odi latinski čestita na čelu ravnatelj sam vladarju, která naj se ponatisne v omenjeno spričevanje tudi tu.

Ad

IMPERATOREM AUGUSTISSIMUM
FRANCISCUM JOSEPHUM I.

Aemona gaude! dulcia profuant
Amore plenis carmina cordibus!
Franciscus en Josephus intrat
Carniolam venerandus urbem.

Te grande nomen! Te Moderator et
Auguste Caesar, comoda in Austriae
Quem sustinendis fata rebus
Imperii statuere culmen,

Hero a fortem des referam modis
 Gratus canoris; ardet amor Tui,
 Rumorque certat fervidus Te
 Per memores celebrare fastos.

Gravissima inter munia gloriam
 Paras perennem fortiter hostibus
 Instans et artes pacis almae
 Protegis atque foves benignus.

Fides renidet clarius, exserens
 Coelestem amorem foederibus novis;
 Concorde gentes mente anhelant
 Viribus adsiduus salutem.

Planare montes saxaque devia,
 Mandasque ferro magnificas vias
 Fundare, molirique classem,
 Perque vaporem agitare moles.

Jam sume grates Carniolis favens,
 Dilecte Caesar! Dux vigil omnibus,
 Scientiarum cultor acer,
 Prospiciens docili juventae,

Sincera vultu vota hilari excipe:
 Vivas beatus Nestoris in dies,
 Quotque in mari existunt arenae,
 Tot Tibi gaudia sint, precamur.

J. Nečásek.

B e n e t k e.

(Konec.)

Lev ne pozna gospoda nad sabo, tako je tudi Markov lev hotel povesod gospodovati; za nadoblast in prva velevlast v sredozemskem morju so imeli Benečani z Genovezi hud in dolg boj, in dasiravno so bile genoveške ladije že v Kiodži, malo ur od Benetek, vendar so Benečani do dobrega zmagali, in pod svojo oblast spravili ne le bližnja mesta na Gorenjem Laškem, marveč tudi vse večje otoke v gerškem in sredozemskem morju, bili so v srednjem veku prvo kupčijsko ljudstvo, naj večjo korist od križarskih vojska so imeli ravno Benečani, ker so vojne prevaževali in so križarji njim na korist dežele gerškega cesarstva posedli, a Benečanom se ima tudi svet zahvaliti, da se oblast polumesca ni dalje širila po bregovih jadranskega morja, beneški plemiči so se sto in sto let vojskovali zoper Turka na suhem in zlasti na morju, in dasiravno so se Benečani večkrat tudi sperli z Avstrijo, vendar v boju zoper občnega sovražnika kerščanstva so ji bili zavezniki. V Benetkah je pa v srednjem veku tudi cvetel obert, da skoraj nikjer tako, benečansko blago

je slovelo po vsem svetu, 200 let je Murano dajalo vsi Evropi steklena zercala — in še sedaj ste zanimivi tam dve tovarni za steklene bisere.

A na svetu vse mine, slava, čast in bogastvo. — Benetke še sicer stojé, njene krasne palače občudujejo tujci, še vesla gondolierne po benečanskih vodotokih, a zginila je nekdanja slava, nekdanja sila in bogastvo. Druge večje države so zatemnele benečansko državo, na bregovih sredozemskega morja gospodujejo Turki, ki so se vrinili kakor klin med vzhod in zahod; svetovna kupčija odsihmal, kar so najdlji pot okoli Afrike v Indijo, hodi po drugih potih. Brez večjega boja so posedli Francozje konec pr. stoletja Benetke, in benečanska ljudovljada je bila pokopana na veke! V dunajskem pomirju so pripadle Benetke Avstriji, in od l. 1869 slišijo k talijanskemu kraljestvu. 5. aprila t. l. sta se v Benetkah sešla naš svitli vladar in laški kralj in se tam dva dni mudila, oči vsega sveta so bile obrnjene tiste dni v Benetke, časniki so ugibali in ugibali, zakaj da je avstrijski vladar ravno v Benetkah hotel obiskati laškega kralja in tam verniti mu obiskovanje; nek časnik je pisal, da bi bil cesar rekel: Ravno v tem mestu, ki je bilo najdalje pod mojo oblastjo, sem se hotel sniti s kraljem v znamenje, da je vse sovraštvo pozabljeno. A kdo more o tem kaj gotovega povedati; velemožje, ki delajo zgodovino, takih reči ne bodo razglaševali, o tem nas bode še le prihodnjost podučila.

Dopisi in novice.

Kranjsko šolstvo pred konštituc. zborom v Ljubljani. (Konec.). —

Dasiravno je videti, da ta ukaz oporeka §. 6. derž. post. 14. maja 1869, v katerem se govori, »da o učnem jeziku in o podučevanju v drugem deželnem jeziku določuje v odločenih mejah deželna šolska oblast po zaslišanji tistih, ki »šolo zderžujejo«, vendar je bil povsod po vseh občinah brez opovire speljan in nemški poduk je bil iz ljudskih šol tudi uradno spahnjen, tako da se dan danes od nobene ljudske šole na Kranjskem ne more reči, otroci beró in pišejo že v prvem razredu pravilno in urno, kakor se je poročalo l. 1853 od Kranji, tudi od našega glavnega mesta ne.

Da se ljudsko šolstvo na Kranjskem ni razvijalo, je vzrok temu tudi, da so toliko časa odlašali vstvariti deželno postavo. Vladni predlog l. 1871 v deželnem zboru ni bil sprejet, l. 1872 ni bilo predloga in dež. postava se je skovala še le l. 1873. (*M. decembra l. 1872 je deželni zbor postavil zadeval in l. 1873, 29. aprila, je bila poterjena.*) Kakšni nagibi so bili mero-dajavni, je udom konštituc. društva znano, tedaj se tukaj ne mudim. Vendar je prišel red v naše šolstvo, učitelji dobivajo redno svojo plačo in postavljena je šoli podlaga, na kateri se naprej zida.

Iz sporočila ministerstva za uk in kult za l. 1874 povzamem sledeče: Na Kranjskem je 204 javnih šol, in sicer 164 enorazred., 24 dvorazred., 1 trirazredna, 14 štirirazrednih in 1 šestrazredna; tem se prištevajo še privatne šole in šole za silo, ki pa so manj važne; tedaj se je število ljudskih šol pomnožilo

za 93; danes je skoraj še enkrat toliko šol, kakor pred 20 leti; gotovo lep korak naprej.

Z ozirom na zasebne in zasilne šole se je na 23 šolah podučevalo izključljivo v nemškem, na 213 izključljivo v slovenskem jeziku, in na 30 šolah v obeh deželnih jezikih. Tedaj je bilo l. 1852 51 % šol nemško-slovenskih, sedaj jih je le 14 odstotkov.

Otrok, za šolo vgodnih je bilo 48.000, v šolo jih je hodilo 38.000, tedaj jih skoraj 80 % otrok v šolo hodi, ko l. 1852 ravno toliko otrok v šolo ni hodilo, tedaj v tem kratkem času velik napredek.

Kar pa se tiče napredovanja pri učenju, pove poročilo, da je vsikako v mnogih šolah marsičesa želeti, pa sploh zadovoljuje v jezikoslovji in računstvu, kar pa se tiče rečnih nauk, kolikor se vštévajo učilnim predmetom, more se reči, da že nekako zadostuje; tudi v risanju so začeli tu in tam podučevati, slabše pa je z naukom v telovaji, a nauk v ženskih rokotvornih delih je popolnoma zanemarjen. Šolstvu nevgodno se naštevajo: prenapolnjene šole, neredno šolsko obiskovanje, pomankanje poterjenih učiteljev, kakor tudi prepričilo izobraženje starejših učiteljev, ki so izšli iz nekdanjega enoletnega tečaja v Idriji, ti ne morejo zadostovati pomnoženim tirjatvam. Duševni promet učiteljev kranjskih med sabo, kakor z drugimi kraljestvami in deželami posreduje dvoje pedagogičnih listov, eden »Učiteljski tovariš« ima praklerikalno namero, »urklericale Tendenz« je list, močen v veri (ein glaubensstarkes Blatt), nima ga sebi enakega v Avstriji, drugi »Laibacher Schulzeitung« ima liberalno namero; povod temu je dalo uno slaboglasno hervaško-slovensko zborovanje učiteljev l. 1872 v Ljubljani. (*G. L. moramo vendar hvaležni biti, da tako odkritoserčno pove, kar mu je pri sercu. Pristavimo samo to-le: Nekdaj, in to ni ravno tako dolgo tega, so bili tudi vradni šolski listi, n. pr. "Oesterr. Schulbote," tako urklerikalni, ali pa še bolj, kakor je n. pr. sedaj "Učit. tov." Vsikako pa se mora g. L. izrek, da "Učit. tov." nima lista sebi enacega v Avstriji vzeti cum grano salis; g. L. ne bere drugačnih, kakor veri sovražnih, pedagogičnih listov, tedaj pa smelo terdi, "Tov." je edini klerikalni šolski list v Avstriji. Na to ob kratkem samo to-le: Pod Bahovim ministerstvom so pristopili Severinovi družbi demokratije l. 1848, in tisti, ki so se na barikadah zoper cesarsko vojno bojevali, so molili v reakcionarni dobi rožni venec — da bi se prikupili vladi. Liberalizem nekaterih ljudi je prav po ceni; kdo da več? O venalem urbem! je zaklical nekdo o starem Rimu, — a ne o avstrijskih učiteljih!)*

Ako pregledamo letnik obeh listov, vidimo hipoma, da ima »Učit. tov.« in tudi »Schltz.« malo dopisov iz raznih krajev dezele, kakor jih imajo pedagogični listi drugih kronovin. Pri tem, ko na Štajarskem ali na Koroškem ne izide niti jedna številka tamošnjih šolskih listov, da bi ne imela treh ali še več dopisov, ki poročajo o kakem učiteljskem zborovanju, o njihovem razgovoru, je tukaj na Kranjskem žalostna tihota. Vzrok je javolne (?) v narodnem oziru, ampak brezdvomno v nekaki samopašnosti in unemarnosti učiteljev do svoje vlastne stvari. (*Kaj tako, g. L.? Recimo! da je to istina; kako pa je to, da so kranjski učitelji, ki so bili poprej tako marljivi in navdušeni, ki so leta 1872 osnovali tisto glasovito zborovanje, naenkrat postali tihi. "Pusti peti slavčka pesem svojo . . .; vsaka tica poje pesmi svoje, ako jih ne sme, pa utihne". Ko so se učitelji na Kranjskem prebudili, in se zavedali, so se spoznali za Slovence, to pričajo njihova zborovanja od l. 1868 i. t. d. Tistega importiranega sovraštva do cerkve niso gojili, marveč so se potezali*

za narodno ljudsko šolstvo na verski podlagi. Okoliščine so se spremenile narodni prepiri so se čedalje bolj poostrili, ljudski učitelji ne morejo in ne smejo na čelu narodnih teženj postopati, za tujstvo se ne vnamejo; tistih podružnic „Lehrervereina“ tudi nečejo osnovati, tedaj so utihmili, in se zbirajo, ako so uradno poklicani, in tam obravnajo to, kar šolske oblasti predlagajo, sicer se izogibljejo vsakega hrupnega delovanja, a ogenj domoljubja ni še ugasnil, pride drugi veter, pa razpiše prah iz pepela, in ogenj se zopet prikaže. Da pa „Schlztg.“ in „Tov.“ nimata mnogo dopisov, pride pa tudi od tega, da imata oba lista svoja načela, katerih se strogo deržita in tudi dopisovalcem na ljubo od njih ne odstopita; nekateri ljudje so pa tako občutljivi, da so precej razjarjeni, ako se jim ne vstreže.) Pridem pa (g. L.) do tega, da govorim o pomanjkljivostih, katere zapazimo pri šolstvu na Kranjskem. Ne glede na to, da se naša ljudska šola še le v bolečinah rodi, je pred vsem po mojih subjektivnih mislih omeniti posebno velike napačnosti, da se poduk v nemščini popolnoma zanemarja (?), kajti terdno sem preverjen, da se s tem otroku, naj se že izvoli katerikoli stan, velike zapreke na pot devljejo; ako so pritožbe, ki se tu ali tam začujejo, opravičene, da se namreč otroci sedaj manj uče, kakor nekdanj, velja to posebno o tej reči (nemščini). (Tistim, ki ostanejo doma, v domači zemlji, na domači grudi, na kateri so rojeni, in tistih je 90 % izmed učencev in učenk, so druge reči veliko bolj potrebne, kakor nemščina. Potreba nemščine je umetno napravljena, pa je tudi naravna, naj bo že prva ali druga merodajna, ljudska šola nima v prvi versti tega naloga, da bi v jezicah podučevala. — Nekdanj so se otroci vseh reči, ne le nemščine, več naučili, bili so v šoli bolj pokorni, pohlevni in bolj ubogljivi, brez pokorščine pa ni šolskega reda, in tudi ne uspešnega podučevanja. Drugi vzrok je pa pri nas na Kranjskem, kakor menda povsod, kjer je obiskovanje šol pod postavo (Schulzwang). „Sedaj, ko otroka v šolo silite, mu pa dajte, kar potrebuje, pravijo nekateri stariši, jaz nimam, da bi mu to ali uno „kupoval.“ — Danes dobi otrok vsega, kar potrebuje, jutri pa zgubi, zapravi ali pokonča, kar je dobil, in tretji dan pa sedi brez šolskih samoučil v šoli; učitelj! ti pa čudeže delaj, ako moreš, ti si kriv, da se lenuh slabo uči, vzlasti, da se ne nauči nemškega jezika. Učitelji bodo g. L. javolne hvaležni, da jih je tako slabo pohvalil pred konštituc. zborom, kjer sede gospodje, v katerih rokah je sedaj šolstvo v našem mestu.)

Druga pa ravno tako važna napaka je način, kako se vmetujejo učitelji. Naša dež. postava 29. aprila 1873 prisvaja tovažno pravico krajnemu šolskemu svetu. Ne glede na to, da se krajni šolski svet ne zaveda tega važnega naloga, ne glede na to, da so pri prvi kranjski deželni učiteljski skupščini lansko jesen pri vseh točkah, o katerih se je obravnavalo, zmirom in kar na ravnost kazali na krajni šolski svet, kot eno največjih zaprek naše ljudske šole, zgubi pa tudi država svojo neutajljivo pravico do višjega nadzorstva. Po naši deželni šolski postavi ima krajni šolski svet pravico imenovati učitelja; deželni šolski svet, ali hoče ali noče, mu mora poslati dekret. Ker je pa odgoja gotovo državna naprava eminentne važnosti, mora pa država tudi pravico imeti do tistih, ki druge odgajajo, to se pa zgodi samo s tem, da država vpliva na umestenje šolnikov. Poprej tudi ne bo prišla šola do svoje važnosti, dotlej se ne bode povzdignila iz svojega brezpravnega sramožljivega stanja, dokler ne bodo šole ene verste organska celota v potrebni edinosti, in dokler ne bode država veljala de jure in de facto (v pravnem in dejanskem pomenu) kot verhovna šolska gospodarica.

Tako je predaval gsp. profesor Linhart, zbor se mu zahvali in pričela se je živahna razprava, povdarjale so se posebno tri točke. — Skoraj vsi govorniki so spoznali, da je pravica kraj. šol. svetov, imenovati učitelja izmed naj škodljivših naprav in imenoma je konstatiral g. poročevalec, da te misli ni le kranjsko učiteljstvo, ampak z malimi izjemami vse avstrijsko učiteljstvo. Povedal je, da je učiteljsko društvo v Znojmu prvo to misel sprožilo, le samo štajarski in dunajski učitelji temu niso priterjevali. Nastalo pa je prašanje, kako bi bila odstraniti pravica imenovanja, in komu bi pripadala? G. dr. pl. Rühling je bil zato, da ima v vseh šolskih zadevah govoriti samo le država, a g. Dežman ni bil te misli, on je spoznal pravico sosesek in je svaril pred slabimi nasledki, ki bi brezpogojno nastopili, ko bi se državina velevlast v načelo vzela. Naj hujsi nasledek bi bila apatija do vseh javnih zadev, ki je nastopila ob času reakcije, in to še sedaj čutimo. G. Rühling meni, da se tudi sedaj občine, dasiravno so avtonomne, ne zanimivajo kaj dosti za javne naprave, najmanj pa za šolstvo. (*Kar še tu ali tam ni, pa še bode, za tisto, kar ljudje plačujejo, se prej ali slej brigajo.*) G. Dežman izpeljuje pravico občin, imenovati učitelje iz njih dolžnosti, skerbeti za šolo; še le tačas, kedar se jim vzeme ta dolžnost, se jim more vzeti tudi ta pravica. To se pa vtegne zgoditi, kedar se srenjske priklade spremene v deželne, in potem pa prehaja pravica imenovanja od občin na deželni odbor. Nikakor pa ni želja liberalne stranke, da bi država imela vso pravico imenovanja v rokah, ker v takem slučaju bi bila oblast, ki imenuje učitelje, deželni šolski svet, a dobro pa vemo, kako je sestavljen (dež. šl. svet) vsled tiste prijenjave deželnemu odboru, ki se nikakor ne more razumeti, da namreč imenuje dva uda iz učiteljstva. — Te misli je bil tudi deželni glavar pl. Kaltenegger, zoper to sta govorila g. g. dr. Keesbacher in profesor Linhart, ki priterjuje besedam g. Dežmana, da se res nikakor ne more umeti, kako se je moglo v tej stvari prijenjati dež. odboru, ki ne pozna učiteljev, ter vpraša (g. L.), kako bo mogel deželni odbor imenovati učitelje, katerih ne pozna (*prazna skerb, dež. odbor se bo ravnal po predlogih občin in kar se ne ve, se pa vpraša*), dr. Keesbacher pa meni: ako je voliti med državo in med deželnim odborom, se mora prvi prednost dati, ker so se pri imenovanju uradnikov po dež. odboru prikazale naj bolj žalostne izkušnje. — Temu nasproti pa govori g. deželni glavar, da se v tej reči ne more zlagati s predgovornikom. Sicer je tudi on te misli, da se mora pravica imenovanja (Präsentations-Recht) opustiti, a spremeniti se more v pravico predlaganje (Vorschlags-Recht) in ta (pravica predlaganja) se izroči deželnemu odboru, ker tudi on sedaj v zvezi z občinami imenuje učitelje, in deželnemu šolskemu svetu se bode veliko zljajšalo delo, ako bode imel opraviti le z jednim samim faktorjem, mimo z dvema. G. dež. glavar nasvetuje resolucijo, ki jo prinesemo na svojem mestu. (*Kakor znano, je bila ta stvar vsled peticije „krain. Lehrervereina“ tudi na dnevnem redu v dež. zboru v XI. seji 15. oktobra pr. l. in je „Tov.“ o tem govoril v l. 23. str. 358 in v l. 24. str. 374. Ostanemo pri tem, kar smo tačas govorili, in vidi se, da gospodje, ki v državnih rečeh niso kratkovidni, niso za nepogojno imenovanje učiteljev po dež. šl. svetu. Nam pa velja zlato pravilo: Ako si med ternjem, in te ternje ne bode, ne hodi vum.*) Že g. poročevalec je spoznal, da je razun pravice imenovanja naj bolj bolna stvar kranjskega šolstva z anemarjenjem nemškega jezika, in vsi gospodje, ki so se vdeležili debate so temu priterjevali. C. k. deželni nadzornik gosp. Pirker pa je pri tej priliki zavrnil gosp. prof. Linharta, ki je terdil, da je nemščina spahnjena iz ljudskih šol. Po »L. Ztg.«

je govoril tako-le: Gsp. predgovornik je terdil, da je z ukazom c. k. dež. šolsk. sveta 8. oktobra 1870 nemščina odpravljena iz tukajšnih lj. šol. Zoper to moram opomniti, da tega ni v imenovanem ukazu, in se tudi od ondot iz besedi ne da speljati. Postava se namreč glasi: »Zastran jezikovega poduka se opomni, da je učni jezik na lj. šolah . . . . slovenski« in ukaz samo djanski spoznava, kar tudi g. predgovornik ni tajil, ker namreč terdi, da se je od 60. leta sim nemški jezik polagoma čisto na stran deval. S tem vendar ni rečeno, da mora zastran podučevalnega jezika (Unterrichtsprache) in zastran podučevanja v drugem deželnem jeziku ostati vse tako, kakor je bilo (status quo), in ker ima po §. 6 derž. šl. post. o podučevalnem jeziku in o podučevanju v drugem deželnem jeziku sklepati dež. šl. svet po zaslišanju teh, ki šolo zderžujejo, tedaj on (dež. šl. svet), ker ni bilo postavnih pogojev, kaj takega ni mogel sklepati.

Pač pa se je v imenovanem ukazu v tem slučaju, ko bi se po šolah učil drug (nemški) jezik, kar se more zgoditi, kakor se samo ob sebi umeva, le v smislu §. 6 derž. šl. post., načelo izreklo, da se ima tako podučevanje začeti le tačas, ako so dobili učenci v branji in pisanji v domačem jeziku že varno podlago, kar pa se mora iz pedagogičnega stališča popolnoma odobrovati. — Zastran smotra v nemškem jeziku pravi imenovani ukaz tako-le: »Namera poduka v nemškem jeziku je razna, in sicer ta, če se mladina pripravlja za srednje šole, ali pa, če se ga uči za dejanske potrebe« . . .

S tem je sicer bolj splošno razloženo, kako se ima goditi pri podučevanju v nemškem jeziku, a gotovo ravnilo za ta poduk se ne stavlja. — Jaz moram tedaj še enkrat opomniti, da z ukazom dne 8. oktobra l. 1870 podučevanje v nemškem jeziku iz naših ljudskih šol ni bilo odpravljeno, niti ni moglo odpravljeno biti, in da se preuredba v podučevalnem jeziku in podučevanje v drugem deželnem jeziku more vpeljati le po določilih §. 6 derž. šl. post. in da so že občine take prošnje pošiljale in da se je tudi vtemeljenim zahtevam popolnoma vstreglo. (*Tako beremo v „L. Ztg.“; a „L. Tagblatt“ in „L. Schlzgt.“ sta omenila tega govora le tako-le:*) Sicer se je trudil g. deželni nadzornik P. dokazovati, da uni ukaz l. 1870., kakor ga je navedel g. poročevalec, nemškega poduka ni odstranil, a da je bil tačas le še faktično v Fužinah (Weissenfels) in v Kočevji, in da je imenovani ukaz le spoznal (konstatiral) faktično stanje, ne glede na §. 6 derž. šol. postave, katerega so se poprijele že nekatere srenje. A drugi gospodje govorniki (g. g. Dežman, dr. Schaffer, dež. glavar dr. Kaltenegger, dr. pl. Schrey) tega niso tako razumevali, imenoma je g. Dežman opomnil na to, da je občina v Ljubljani zoper ta ukaz energično protestirala in ni bila te misli, da se mora po njem ravnati. Imenitnost in potrebo nemškega podučevanja so spoznavali vsi govorniki, posebno pa dr. pl. Schrey in dr. Schaffer, ki sta nasvetovala resolucije v tem smislu.

Zastran verskega poduka je g. dr. pl. Rühling zastopal to misel, da se ima, kot domača družinska zadeva, iz šole pahnuti, a temu nasproti je rekel g. dr. Schaffer, da mora kot trezni politikar in deržavi v korist govoriti za to, da ostane verouk. Načelo »prosta cerkev v prosti deržavi,« se ne da rabiti za avstrijske razmere; ravno deržavi mora biti na tem, da nadčuva verski poduk, da ne zaide kam na pot, da bi bil deržavi nevaren. — V tem smislu je govoril tudi gosp. dr. pl. Schrey, ki je vzlasti povdarjal, da je pri sedanjih okoliščinah vera naj bolj bistvena podpera mravnosti med prostim ljudstvom, in da se mora (ta podpora) tudi v ljudski šoli gojiti. — (*Stara povest: Vera je za nižje ljudstvo potrebna, da uboga, a olikanim stanovom učenost nadomestuje vero.*) — Poslednji izpeljavi je oporekal g. dr. pl. Rühling, ki

je bil tudi te misli, da se mora država ozirati na versko odgojo, samo da naj zato skerbi dotično veroizpovedanje, a ne šola. — Gsp. poročevalec je použel svojo misel v tej stvari tako, da se v šoli sicer sme učiti vera (religion) a ne veroizpovedanje. A to poslednje je sedaj v ljudski šoli. Kateteh se malo briga za versko odgojo, zanemarija sebi odkazane šolske ure, in pride le tačas, kedar gre, otroke pripravljati za spoved in sv. obhajilo. (*Zarotil se je bil svoje dni mož, da ne bo jedel posihmal ne jabelk, ne hrušek, niti orehov, šliv ali kaj enacega, vžival pa bode le čisto sadje, kakor je samo ob sebi.*) Govorilo je še več gospodov: dr. pl. Rühling in dr. Keesbacher o tem, da je šola preobložena z nauki, a gospod deželni nadzornik je na to odgovoril, da se vse to le nekako napak razumeva; naukom, ki se imajo podučevati, se je privzelo le risanje in telovaja, od teh dveh naukov se ne more reči, da otroke duševno preveč utrudita. Tako imenovane realije se ne uče samostalno, učenik ima le nalog, da pri razlaganji beril učencem pove naj potrebnejše reči, da berila razumevajo, a to storiti, je bila tudi poprej njih dolžnost.

Sklepalo se je potem o resolucijah, ki so bile nasvetovane. Resolucija, katero je nasvetoval deželni poglavar pl. Kaltenecker se glasi: »1. Konstitut. društvo prizna kot didaktično potrebo, da se pravica imenovanja premeni v »pravico nasvetovanja. 2. Deželni odbor zaslišavši dotične krajne šolske svete »stavlja nasvete dež. šl. svetu, ki potem imenuje učitelje.« Pervi del resolucije se sprejme, drugi se zaverže. Druga resolucija, katero nasvetujeta dr. pl. Schrey in dr. Schaffer se je sprejela enoglasno, in glasi se tako-le: »Prevdarjaje, da je poduk v nemškem jeziku, dasi je zelo važen za splošno ljudsko izobraženje, a se vendar nespodobno (ungebührlich) zanemarija, izreče konstitut. društvo živo potrebo, da se poduk v nemščini po ljudskih šolah zopet vpelje in pozivlje dotične oblasti, da naproti pridejo željam občin v tej reči, kakor tudi opozorujejo svoje somišljenike na deželi, da zbujajo take sklepe po občinah.« K sklepu izreče gsp. pervomestnik, ka pričakuje, da bi se o tem važnem predmetu govorilo še pri drugi priliki vzlasti, da bi strokovnjaki se oglasili. Pozdravi potem navzočnega derž. poslanca gsp. Hočevarja in omeni njegovih izvanrednih zaslug za ljudsko šolstvo, ki so tolike, da ima kak zasebnik v Avstriji javolne take. Zbor vstane in s tem izreče svoje priznanje.

Tako so govorili in sklepali v konstitut. društvu, v katerem zvonec nosijo gospodje, ki tudi v drugih zborovanjih niso zadnji. Ali bode vse to tudi obveljalo, se bode videlo? Kar se namreč tiče peticij za nemščino, se jih lahko dobi, kolikor kdo hoče. Prašajmo priprostega človeka, vzlasti takega, ki sam ni nikoli hodil v šolo. Ali bi bilo dobro, da bi vaši otroci nemški znali? I, kaj pak da! — Vidite, sedaj se pa po šolah le uči tista nepotrebna slovenščina, kaj ne, vi bi raje videli, da bi se otroci nemški učili? To se ve da! In peticij se bode nabralo kmalo iz vseh krajev, iz naj oddaljenih gorjanskih vasi. — In potem! Ljudstvo hoče nemške lj. šole. Hajd, šolske oblasti podvizajte se, da to spolnite! In ko bi se taki ukazi dali, bi se tudi sedaj vse drugače zverševali, kakor so se zverševali v na polpreteklem času, kateri je pa g. L. samo za to grajal, ka se je nemščina po nekodi opustila, kjer je nekdaj bila vpeljana. — Tedaj je pa treba šolstvo še bolj osrediti, kakor je že sedaj, občinam šolstvo iz rok vzeti, in izročiti ga vladnim organom, na to pa merijo vsi drugi sklepi konst. društva. Sicer se je pri tem zboru (mutatis mutandis) le nadaljevalo, kar se je veršilo pri učiteljski konferenciji zastran pravice imenovati učitelje in drugo; a vendar pri učiteljski skupšini niso tako povdarjali nemščine, in je niso tje silili, koder je ni sedaj, tudi učni čerteži, ki so bili, tam v razgo-

voru, ne jemljejo slovenščini ure, ki jih ima, a kar še ni, se pa lahko zgodi vsaki čas; učitelji so z novo šolsko postavo v marsičem na boljsem, pa tudi v boljših kleščah kakor nekdanj. — Zakaj pa se ravno šolmeštri (g. L. je sicer šolmešter prihodnjih šolmeštrov) tako živo poganjajo za nemščino, ne bomo tukaj sodili, le omenimo, da se je to že marsikje godilo in vzlasti na Kranjskem l. 1852, ko so bili šolmeštri večji ponemčevalci, kakor vlada sama. — Poslušajmo k sklepu kaj sležki list govori o popravanju ali ponemčevanju tamošnjih šol poljske narodnosti. Dopisovalec piše od besede do besede tako-le: Učenik govori otrokom nemški toliko čaša naprej, da gre prav gladko, se ve da otroci ne vedo, kaj govore. Čuditi se je, koliko se otroci na najnižji stopinji nauče! Tako n. p. so odgovarjali pri nazornem nauku na vsa vprašanja čisto pravilno v nemškem jeziku. Ako pa otroka vprašaš: povej mi to poljski? odgovori pa čisto napačno. Ne bil bi tega verjel, ako bi ne bil sam navzočen pri javnem spraševanju. Sedanji kresijski šolski nadzorniki po večem ne razumo poljski, ako pa razumo, se jim do vsake poljske besede tolikanj stуди, da se ogibljejo vprašati otroke v poljskem jeziku ali razumejo, kar govore? Učenik pokaže na tabli sliko, otrok mehanično pove nemški odgovor, kateri mu je učenik v glavo vtepel; šolski nadzornik je s tem tako zadovoljen, da reče k sklepu spraševanja učeniku: Le tako naprej, potem že kaj dosežete! . . . Po takem mehničnem dresiranju so otroci tako unemarni postali, da so se odvadili misliti. Sedé tam, kot neumna čeda, ne da bi kaj mislili; odgovoriti znajo le to, kar se jim je mehanično v glavo vteplo. Ako poprašamo take otroke tudi kaj prav lahkega v domačem jeziku, ne upajo si odgovoriti. To se vendar pravi, zamoriti pri otroku vsako samostalno mišljenje, to se vendar pravi otroke poneumiti in jih v nesrečo spraviti za časnost in večnost.

Pristavek. — A to je vse nič! Nekova dlaka je poglavitna reč, in ta se doseže le z nemškim podučevanjem. Misлити, to je odveč; dosti je, da se govori. Tako odgojeni otroci bodo pozneje učenikom zelo (!) hvaležni, da se niso naučili misliti. Pa čemu bi si glavo trudili, da bi kaj mislili, na svetu je dostikrat naj bolje, da se le z glavo pokimal!

— *Iz seje c. k. dež. šl. sveta dne 15. aprila.* Opravilni spisi so se prebrali in njih razrešenje se je vzelo na znanje. — Neki krajni šl. svet n. znanja, da v tem šolskem letu ni bilo verskega poduka. Knezoškofijsko redništvo, dasiravno ga je dež. šl. svet prosil, zastran tega ni ničesa ukrenilo, zato se nalaga c. k. okraj. šl. svetu, da naj po zaslišanju kraj. šolskega sveta in na podlagi nasveta c. k. okraj. šolskega nadzornika nasvete stavi, kako se ima zgoditi, da se bode podučevalo v verouku postavno število ur. — Po smerti J. F. se je dala deržavna štipendija učit. pripravnici M. F. — Sporočilo c. k. okraj. šl. sveta za mesto Ljubljansko, da se otvori s pričetkom 1875/76 štirirazredna dekliska šola v Ljubljani se je vzelo na znanje. — Gna. Marija Huthova je bila postavljena za spraševanje v ženskih ročnih delih in v gospodinjstvu za spraš. dobo m. aprila. — Učiteljica na vadnici gn. Elize Skofic je vzajemno z dvema gojenkama predložila zbirko predložkov za pletenje in kavličkanja, da se rabi na tem zavodu; gni. Skofic se je izreklo priznanje c. k. dež. šl. sveta, a za troške v gotovini, potem za nagrado gojenkama se je odkazala primerna svota. — Novi čerteži za ljudske in meščanske šole, ki so se zakasnili v tisku, postanejo veljavni z letom 1875/76. — Prebral se je ukaz sl. ministerstva dne 1. januarja 1875 št. 110; ki ima v sebi, kako ravnati s šolskimi zamudami pri ljud. šolah, in zaključilo se je 1. da se vpeljejo obrazci *A* in *B*, katere je razposlalo sl. ministerstvo za šolske zamude; 2. da se postopanje v tej stvari gotovo

določi (normira); 3. vsake kvatre imajo predlagati okrajne oblasti dež. šl. svetu v nadzorovanje pregled obravnave zastran šolskih zamud, in 4. da se na vprašanje zastran odpustnic (odpustnih spričalov) zanikavno odgovori, in da od takega spričala zavisi volilna pravica z ozirom na deželne razmere. — Enorazredne ljudske šole na Raki, v Čatežu, v Velki dolini, v Kostanjevci in v Šentrupertu se bodo razširile v dvorazredne, potem ljudske šole v Mokronogu, Šent-Kocijanu in Šent-Jerneju v trirazredne; drugi učitelj na ljudski šoli na Raki, v Kostanjevci in v Mokronogu bo imel po 500 gl., na Čatežu in v Velki dolini po 450 gl., in tretji učitelj na ljudski šoli v Mokronogu 450 gl., od časa, ko se šole razširijo in učitelji vmeste, zastran drugega učitelja na ljudski šoli v Šent-Rupertu, in zastran drugega in tretjega učitelja na lj. šoli v Šent-Kocijanu in v Šent-Jerneju se bode plača določila tačas, ko se obravnave zverše. — Zapisnik o pregledovanju krajnega zavoda na realki dne 25. svečana se je vzel na znanje in komisiji se je naročilo, prepisati kupljene obligacije, pri katerih se še ni zgodilo, na ime krajnega zavoda na realki. — Ker se tudi iz pregledovalnega spisa vidi, da ni bilo dvojne kase, ki ima biti po § 3. prav. se mestni magistrat na to, glede na poprejšni ukaz, vpozoruje, ko se mu ob enim nalaga, da naj ostavi to pomankanje ali pa stavi potrebne nasvete. — Učit. vdova Marija Krek bo dobivala pokojnine na leto 166 gl. 66 kr. in za vsacega peterih maloletnih otrok kot priklado k odgoji na leto 16 gl. 66 kr. — Na znanje se je vzelo, da je na višjo realko bil postavljen za namestujočega učitelja g. Konstantin Margoni in poleg namestnine se mu je odkazala potnina. — Neki krajni šol. svet je imeenoval za učitelja takega, ki nima postavne sposobnosti za tako službo, temu se je oporeklo in v smislu §. 12. dež. šl. postave 29. aprila 1873 st. 22. dež. zak. imenovanje vernilo. — Rešilo se je več prošenj za pomoč in seja je bila končana.

— *Iz seje c. k. dež. šl. sveta dne 27. aprila.* Na državni višji realki v Ljubljani se bote razpisali dve učiteljski službi za nemščino kot glavni predmet in po jedna za italijanščino in slovenščino, kot glavni predmet. — Profesorju na višji realki v Ljubljani J. Kozinu se je privolila druga petletna doklada. — Učencu IV. razreda na državni gimnaziji v Ljubljani se pregleda učenje gerščine. Okrajni šolski svet od nekod je poslal pritožbo zoper nekega učitelja; pritožba se je vernila, ker po §. 23. nadz. šl. postave naj okr. šl. svet sam to reč preiskuje, in po okolnosti nasvete stavi. — Za učne pripomočke na tukajšni višji realki se je privolilo 1500 gl. iz realkinega zavoda, ako bi ljubljansko mesto in deželni odbor do konca maja ne prevzela tega doneska. — Mestnemu magistratu se je dalje naznanilo, da je gsp. deželni nadzornik Matija Vrečko pripravljen napraviti posamezen izkaz vsega potrebnega telovadnega orodja in troškinega preudarka, kolikor se potrebuje, in da je zato iz zavoda za realke na razpoganje 800 gl.; mestni magistrat se tudi vabi, da naj v tej reči pozve mnenje srenjskega svetovalstva in to pošlje v ravno ta namen deželnemu odboru. — Dalje se je naročilo ravnateljstvu realke, da naj zaznamova in zapiše učne pripomočke, ki so izvanredno potrebni in se imajo v prihodnjem šolskem letu napraviti, in o tem spisku naj se posvetuje učiteljstvo in gospodarska komisija. — Podpirani nasveti naj se ob enem s zapisnikom o tej seji predlagajo v dvojnem prepisu, en prepis se bo soplačnikom (konkurentom) dal v ogled in posvetovanje. Konečno se mestnemu magistratu, z ozirom na neki prejšni ukaz, daje pomet in skrajšan prepis zapisnika v seji gospodarske komisije ter ob enem ukazuje, naj dela na to, da srenjsko svetovalstvo in kranjski deželni odbor sklene povišanje letnega plateža k realki, kar je bilo v tem zapisniku za neogibljivo potreb-

no spoznano. Prošnje srenjskih predstojništev pri sv. Gregorju in v Lužarjih, da bi ne plačevale za drugega učitelja v Lašičah od oktobra 1873 do 1874, ker je bila služba prazna, ste se zavernili, zastran obrokov za vplačevanje se bode zaslísal c. k. okrajni šolski svet. — Prošnja lj. učitelja za vpokojenje se ni uslišala, nekemu učitelju se ne bo pred časom (poprej) splačevalo. Nekemu učitelju za silo se je dala nagrada iz dež. šl. zavoda. Šest Leopold Filipovih šolskih ustanov za zboljšanje učiteljskih plač po 26 gl. 25 kr. av. velj. se privoli za 1875, 1876 in 1877 ljudskim šolam na Igu (za podučitelja), v Šentvidu pri Berdu, v Žireh (za podučitelja), v Nadanjem selu, v Majhovem, in pri D. M. v Dolih. — Več prošenj za nagrado in priboljšanje se je rešilo. — Mestnemu magistratu se je na njegovo prošnjo podaljšal obrok za pritožbo na ministerstvo zoper razsodbo dež. šol. sveta; zaradi nezvestobe mestnega blagajnika g. Gaidicha bi imel magistrat povrniti krajnemu šolskemu zavodu za realke 4.418 gl. 16 $\frac{1}{2}$ kr. — Deželni odbor vpraša v zadevah obertnijske napredovalne šole v Rudolfovem. Odgovorilo se je tako, da spada le-ta, kar se tiče didaktike in metodike pod c. k. dež. šl. svet, ker je sklenjena z gimnazijo. Vendar zavoljo vredovanja in nadčuvanja rokodelskih mojstrov in učencev in da se pospešuje redno obiskovanje in gledé na to, kar je predlagalo ravnateljstvo višje in realne gimnazije, ki vodi tudi to obertnijsko nadaljevalno šolo, naj se izroča srenjskemu zastopu, da nadzoruje obiskovanje in red v obertnijski nadaljevalni šoli, in še le potem, ko bi to ne zdalo, naj se izroča to c. k. okrajnemu glavarstvu. Zato bi pa bilo dobro, da bi srenjski zastop v Rudolfovem volil prisvetnike ali odposlance za obertnijsko šolo, ki bi bili zmirom v dotiki z obertnijsko šolo, da bi potrebno ukrenili zoper rokodelske mojstre in učence, ki se nočejo podvreči tem šolskim naredbam. Kar se tiče spričalov, ni zadržka temu, in šolskemu ravnateljstvu se odkazuje, da naj osnuje načert takim spričalom, in to naj predlaga dež. šl. svetu, da pregleda in odobri načert.

— *Občni zbor* »Slovenske matice« je bil 19. p. m., navzočih je bilo kakih 50 udov. Vodil je sejo podpredsednik gsp. Peter Kozler. Proračun in sklep računa se je razdelil navzočnim. Naj važnejši sklepi so bili, 1) da se matične knjige prejšnjih let podare srednjim šolam in izobraževališčem po slovenskih deželah, 2) da naj se matične knjige dajo tiskat temu, ki naj cenejše dela, 3) da se XI. matično leto šteje od 1. julija 1874 do konca tekočega leta 1875, in da se ima še tekom tega leta m. sept. sklicati občni zbor, da poterdi proračun za l. 1876 in da se odslej matično leto šteje od 1. januarja do konca decembra.

Konečno je bila volitev 12 odbornikov. Oddalo se je samo 348 glasov. Za škrutinatorje so po predlogu predsednikom bili izvoljeni dr. Karel Bleiweis, dr. Šterbenec in dr. Vošnjak. Za odbornike so izvoljeni dr. Janez Bleiweis, Tušek Ivan, Vavrú Ivan, Ravnikar Franjo, Stegnar Feliks, Wiestaler Franjo, grof Barbo, Gorup Jožef, Svetec Luka, dr. Ulaga Josip, Urbas Viljem, skoraj vsi enoglasno.

— V deželni odbor je bil voljen gsp. dr. Zarnik namesto umerlega dr. Coste in potem tudi namesto ranjkega v deželni šolski svet. — Dr. Zarnik je ustanovnik pri »Národní šoli«, prijatelj učiteljem od časa njegovega javnega delovanja; ako se je lani nekaterim zameril, kaj zato, nam se ni; svojega liberalizma ne išče dr. Zarnik v samih frazah, to je pri marsikateri priliki pokazal, vzlasti lansko jesen v IX. seji 12. okt., ko je rekel, da se morda učitelji za svoj posel preveliko uče i. dr., kar mu vsakdo priterdi, ki hoče resnico povedati. Že ranjki Zavašnik je tirjal za seljske učeničke manj vednosti, kakor za

mestne učitelje in bila je tistega časa dvojna pripravnica za ljudske učitelje, kmali so bile vse šole nameštene. — In tako je tudi dr. Z. v letošnjem zasedanju pokazal, da mora liberalizem nehati takrat, ko bi ljudstvo ne imelo od njega drugega, kakor čedalje večje davke. Kjer pojma manjka, pride o pravem času beseda, a ne tako pri dr. Zarniku, za pravi pojem tudi najde pravo besedo. Tedaj ni dvombe nad tem, da bi ne bil dr. Zarnik na pravem mestu; v druga vprašanja se tukaj ne spuščamo, ker nas v prvi versti ne brigajo.

— Maj nas letos ni pošiljal v april nazaj, in šole so lahko ta mesec praznovale svoje majeve svečanosti. 8. maja je imela II. mestna šola, 11. ženska vadnica, 12. I. mestna šola in 13. možka vadnica svoj šolski praznik na Zgornjem Rožniku. Tam je bila naj prej sv. maša, pri kateri se je pelo. Po maši je bil zajutek. Potem so se verstile deklamacije in telovaje. Ko so otroci dobili še enkrat nekaj za zobe, so se vernili domu. V mestnih šolah se je po radodarnosti gspd. župana ljubljanskega mesta in gspd. Leskoveca, uda kraj. šl. sveta, nad tretjino revnih otrok svečanosti vdeležilo. Slava dobrotnikoma! Gsp. Leskovic je bil tudi obakrat navzoč in po njegovih darežljivosti je dobila I. m. š. primerno zastavo. — Evangeljska šola je imela svoj izlet v Velčah v torek 18. maja. Za kuhinjo so skerbele gospe evang. občine. — Istega dne je imela tudi Waldherjeva šola svojo svečanost. — V Toplicah pri Zagorji se je šolskega praznika (1. maja) vdeležilo 350 učencev, troške je povemila braterna matica. — Lepe so res te majeve svečanosti, a javnih konecletnih šolskih spraševanj ne morejo nadomestiti, ako se javnim spraševanjem očita, da je vse le na videz, vse le za oči, no, pri teh izletih je tudi še nekaj za zobe — a redno le tistih otrok, katerih stariši nimajo kače v žepu.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Fari pri Kostelu učit. služba stalno, l. p. je 500 gl. Prošnje v 6 tednih pri kraj. šl. svetu v Fari.

 C. k. okr. šl. svet v Kočevji 15. aprila.

Na Goriškem. Vsled sklepa c. k. pomnoženega okrajnega šol. sveta tega okraja se s tem razpisuje: a) službi učitelja enorazrednic v Šempasu in v Rečinju z letno plačo 500 gl. in odškodnine mesto stanovanja 120 gl. dokler ne bode stanovanja v naravi; b) službi učitelja enorazrednic v Pevmi in v Vipolžah z letno plačo 400 gl. in odškodnino 120 gl.; c) službe popotovalnih učiteljev z letno plačo 500 gl. in 60 odškodnine mesto stanovanja, 1) za šoli Deskle - Gorenjepolje, 2) Lokve-Voglarji, 3) Banjšica-Vèrh; č) služba učiteljice v Černičah z letno plačo 400 gl. ali podučitelja s plačo 300 gl. — Plačila navedenih služeb se bodo povikševala s petletricami poleg §. 30. dež. šl. postave 10. marcija 1870.

Prosilci naj vložijo svoje prošnje previdene z dokazom učiteljske sposobnosti in dosedanjega službovanja, naj dalje do 30. junija t. l. pri dotičnih kraj. šol. svetih.

Prosilci, ki ne služijo v tem okraju, naj vložijo prošnje pri njim predpovestavljenih šol. oblastih.

C. k. okrajni šolski svet v Gorici dne 16. maja 1875.

Na Štajarskem. V okolici Celjski služba nadučit., učit., in podučit. z dohodki II. razreda. — Prošnje do konca mesca junija t. l. krajnemu šl. svetu v okolici Celjski. — V Loki poleg Zidanega mosta služba učit. z dohodki III. razreda. Prošnje kraj. šl. svetu v Loki p. Zidanega mosta do 20. junija. t. l.